

Кафедра прав людини, міжнародного та європейського права

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Право Європейського Союзу

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	29 Міжнародні відносини
Спеціальність	293 Міжнародне право
Освітня програма	Міжнародне право
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Київ • 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «**Право Європейського Союзу**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **29 Міжнародні відносини** спеціальності **293 Міжнародне право** освітньої програми Академії адвокатури України **Міжнародне право**.

Розробники: **Давиденко О.І.**, канд. юрид. наук, доцент кафедри прав людини, міжнародного та європейського права

Робочу програму розглянуто та затверджено в оновленій редакції на засіданні кафедри прав людини, міжнародного та європейського права протокол № 1 від 28 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри _____ Гончаренко С.В., канд. юрид. наук, професор

Схвалено Науково-методичною радою Академії адвокатури України

Голова науково-методичної ради професор Гончаренко С.В.

1. Опис навчальної дисципліни

Рік підготовки: 3

Семестри: 6

Кількість кредитів ECTS: 4

Загальна кількість годин: 120

Кількість модулів: 1

Аудиторних* годин: 40, з них

– лекції: 20 год.

– практичні / семінарські: 20 год.

самостійної роботи студента: 80 год.

Вид підсумкового контролю: екзамен

Форма підсумкового контролю: усна*

* В умовах карантину аудиторні заняття та усна форма контролю здійснюються із застосуванням технології відеоконференцзв'язку на платформі Google Workspace for Education із забезпеченням надійної автентифікації студентів.

Код **Google Classroom** навчальної дисципліни (<https://classroom.google.com>):

snbks3u

Контакти викладача:

O.Davydenko@aa.u.edu.ua | O.Davydenko@my.aa.u.edu.ua

+380 67 472 3386

2. Мета навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» є формування у студентів системи знань про особливості правопорядку Європейського Союзу, систему права Європейського Союзу, його джерела, компетенцію Європейського Союзу та механізми її реалізації, інституційний механізм Європейського Союзу, а також основні засади функціонування внутрішнього ринку Європейського Союзу та його зовнішньої діяльності, зокрема правове регулювання відносин України з Європейським Союзом.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності	ЗК-1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК-2 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, застосовувати знання у практичних ситуаціях, знання та розуміння професійної діяльності. ЗК-3 Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово. ЗК-4 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації, в тому числі «великих даних» (<i>big data</i>), з різних джерел із дотриманням етичних та правових норм у поєднанні з навичками використання новітніх інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК-5 Здатність працювати як автономно, так і у команді, здатність працювати в міжнародному контексті. ЗК-6 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права (у тому числі міжнародного права), його місця у загальній системі знань про природу і суспільство. ЗК-7 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина. ЗК-8 Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), соціально відповідально та свідомо. ЗК-9 Цінування та повага різноманітності і мультикультурності, здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
Фахові компетентності	ФК-4 Здатність захищати національні інтереси власної держави за допомогою міжнародно-правових інструментів. ФК-6 Здатність передбачати юридичні ризики, пов'язані з множинністю правових систем і юрисдикцій. ФК-7 Уміння працювати з міжнародними документами: договорами, актами міжнародних організацій тощо, — здійснювати юридичний аналіз та юридичну кваліфікацію явищ міжнародного життя на основі міжнародно-правових норм, аналізувати їхній характер і юридичний

	статус, складати проекти й супровідну документацію українською й іноземними мовами, у співпраці з компетентними фахівцями готувати справи до розгляду в українських, закордонних, міжнародних судах і арбітражах. ФК-9 Здатність виконувати стандартні обов'язки в складі юридичної служби органів, організацій, підприємств, зокрема приватної юридичної практики відповідально та з розумінням етичних аспектів юридичної роботи. ФК-10 Знання засад і доктрин національного та міжнародного права, а також змісту ключових правових інститутів, здатність до їх аналізу та прогнозування тенденцій розвитку; уміння використовувати ці знання і навички у практичній діяльності, надавати юридичні висновки й консультації, здійснювати юридичний супровід основних видів міжнародної співпраці та зовнішньоекономічних операцій, розробляти правову позицію в інтересах клієнта, а також контраргументи проти позиції опонентів, вести дискусію й дебати, а також виконувати інші види діяльності юриста з питань права Європейського Союзу. ФК-12 Вміння налагоджувати ділові контакти з керівництвом, колегами, партнерами та клієнтами; уникати конфліктів у професійній діяльності й ефективно вирішувати вже посталі проблеми. ФК-13 Спроможність усно та письмово викладати правові обґрунтування та висновки з дотриманням процесуальних форм документів, а також готовність здійснювати презентацію таких матеріалів. ФК-14 Знання та розуміння національних інтересів України на міжнародній арені, здатність адаптувати та використовувати міжнародно-правові норми та принципи в національній правовій системі.
--	---

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) / освітніх компонентів (ОК) освітньої програми:

ОК 08 Теорія держави і права

ОК 09 Конституційне право

ОК 11 Правничі системи сучасності

ОК 17 Міжнародне публічне право. Загальна частина

4. Очікувані результати навчання

Відповідно до освітньої програми «Міжнародне право», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Мислити абстрактно й аналітично, синтезувати загальні знання насамперед із предметної області для досягнення цілей професійної діяльності, швидко розуміти професійні завдання, оцінювати їхню складність.	ПРН-1
Розуміти базові теоретико-правові підходи, на основі яких здійснюється тлумачення та застосування норм і принципів міжнародного права, та визначати тенденції його розвитку.	ПРН-2
Визначати міжнародно-правову ситуацію, використовувати різні джерела безпосередньої й опосередкованої інформації для з'ясування потрібних обставин і фактів, надання міжнародно-правової оцінки подіям міжнародних відносин, застосовувати одержані знання й уміння з міжнародних відносин, міжнародного та національного права при вирішенні практичних завдань.	ПРН-4
Скласти проекти міжнародного договору та пов'язаної документації (закону про ратифікацію, пояснювальних записок тощо) українською та іноземною мовами, тексти законопроектів, порівняльних таблиць, пояснювальних записок, та іншої супровідної документації до законопроектів тощо.	ПРН-7
Демонструвати концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень міжнародного публічного права, порівняльного законодавства, національного права, виявляти в подіях і фактах міжнародного життя тенденції та закономірності, формулювати їх та визначати пов'язані з ними майбутні можливості й ризики.	ПРН-10
Пропонувати юридичний інструментарій забезпечення інтересів держави; працюючи в групі та під керівництвом, активно відстоювати їх за допомогою такого інструментарію, передбачати й формулювати юридичні ризики тих або інших дій з урахуванням множинності правових систем і юрисдикцій.	ПРН-13
Передбачати широкі загальносуспільні наслідки укладання міжнародного договору або вчинення іншої дії дипломатичного або міжнародно-правового характеру, внутрішньодержавних нормативно-правових актів тощо.	ПРН-14
Здійснювати наукові дослідження з актуальних питань теорії та практики міжнародного права, формулювати новизну таких досліджень, публікувати їх результати в наукових фахових виданнях, а також захищати власні розробки на відповідному рівні, беззастережно керуючись при цьому нормами наукової етики й академічної доброчесності.	ПРН-17

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Студенти вільно оперують базовим понятійно-категоріальним апаратом права ЄС, знають основні доктрини та концепції, розуміють правову природу ЄС та його правопорядку.	ПРН-1 ПРН-2 ПРН-4 ПРН-7 ПРН-10 ПРН-13 ПРН-14 ПРН-17
Студенти розуміють особливості системи джерел права ЄС, його основних принципів та правотворчого процесу в рамках ЄС.	
Студенти здатні критично аналізувати норми права ЄС та формулювати правову позицію в межах тематики дисципліни, спираючись на норми первинного та вторинного права ЄС, рішення Суду ЄС та доктринальні джерела з права ЄС.	
Студенти можуть охарактеризувати інституційний механізм ЄС, пояснити особливості правового статусу, функції та повноваження інституцій ЄС, порядок їх формування та внутрішню організацію.	
Студенти можуть пояснити механізм взаємодії права ЄС з національними правопорядками його держав-членів та охарактеризувати специфічні риси судової системи ЄС.	
Студенти здатні виокремлювати актуальні питання права ЄС, аналізувати їх на основі вивчення джерел права ЄС, практики інституцій та органів ЄС, його держав-членів і їх компетентних органів.	
Студенти можуть критично аналізувати розвиток правових засад співробітництва між Україною та ЄС, зокрема норми Угоди про асоціацію між Україною та ЄС 2014 року та загальний стан виконання Україною зобов'язань щодо гармонізації національного законодавства з <i>acquis</i> ЄС.	

5. Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: поточний контроль, модульний контроль у форматі тестування, усний екзамен написання есе протягом семестру. Викладач повідомляє студентам про форми контролю, критерії оцінювання та строки виконання завдань під час першого лекційного заняття.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Загальний розподіл балів за семестр

	Поточне оцінювання			Есе	Екзамен	Підсумкова семестрова оцінка
	Модуль 1	Модульне тестування	Усього за семестр			
Min	16	6	22	14	24	60
Max	27	10	37	23	40	100

Поточне оцінювання

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять та має на меті перевірку рівня засвоєння навчального матеріалу, набуття знань та сформованості навичок вирішення конкретних питань та ситуацій, умінь самостійно опрацьовувати тексти актів права ЄС, міжнародних документів та доктринальних джерел, здатності осмислювати сутність змісту матеріалу заняття, сформованості вмінь публічно чи письмово обґрунтувати власну точку зору. Форми поточного контролю, що здійснюється під час семінарських занять: усне або письмове бліц-опитування, фронтальне опитування, підготовка доповідей, презентації, участь у дискусії, розв'язання кейсів, комп'ютерне тестування.

Критерії поточного оцінювання під час семінарських занять

3 бали	Студент активно працює протягом усього семінару, виявляє системні і глибокі знання з теми семінару, демонструє належне опрацювання основної та додаткової літератури, виявляє готовність до використання цих знань для вирішення практичних ситуацій, виявляє творчий підхід в розумінні, викладі і використанні програмного матеріалу, а також обов'язково бере участь у бліц-опитуванні/фронтальному опитуванні та дискусії під час семінару.
2 бали	Студент активно працює протягом семінару, виявляє системні знання з теми семінару та засвоєння основної літератури, виявляє здатність до використання цих знань для вирішення типових практичних ситуацій, водночас допускає незначні помилки та не достатньої аргументовано і переконливо формулює власну позицію, а також бере участь у бліц-опитуванні/фронтальному опитуванні та дискусії під час семінару.
1 бал	Студент демонструє знання програмного матеріалу та опрацювання основної літератури, не наводить належного обґрунтування власної позиції, допускає окремі суттєві помилки та неточності, бере участь у бліц-опитуванні/фронтальному опитуванні.
0 балів	Студент не володіє матеріалом семінару, не розуміє змісту питань та завдань, відмовляється брати участь у бліц-опитуванні/фронтальному опитуванні.

У випадках пропуску семінарських занять з поважних причин відпрацювання пройденого матеріалу з кожної теми робочої навчальної програми є обов'язковим. Відпрацювання приймаються викладачем у визначені кафедрою дні консультацій у формі співбесіди з питань відповідного семінару. В інші дні студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття за згодою викладача та за умови погодження заздалегідь дати та часу такого відпрацювання.

Розподіл балів поточного оцінювання за семестр

Модуль 1									
Поточне оцінювання									Контрольне тестування
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	Сума
3	3	3	6	3	1,5	1,5	3	3	37
									10

Модульний контроль

Модульна контрольна робота виконується студентами у формі письмового тестування (у паперовій чи електронній формі) під час останнього семінарського заняття модулю. Зміст питань модульної контрольної роботи охоплює теми, що вивчалися протягом модулю. Максимальна оцінка за виконання модульного тестування становить 10 балів. Підсумкова оцінка за модуль є сумою балів за всіма поточними формами контролю, що здійснювалися під час його вивчення, та оцінки за модульну контрольну роботу. Сума балів поточного контролю за модуль повідомляється студентам під час останнього семінарського заняття модулю. Студенти, які отримали кількість балів нижчу за визначений мінімум можуть підвищити її шляхом виконання додаткових завдань (підготовка презентацій, складання тестів) з тем, що розглядалися протягом вивчення модулю.

Підсумковий семестровий контроль

Навчальною програмою передбачено проведення підсумкового семестрового контролю у формі усного екзамену наприкінці семестру. До складання екзамену допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Студенти, які отримали менше 36 балів за підсумками виконання всіх завдань та форм контролю протягом семестру не допускаються до складання семестрового іспиту. На екзамені студент може набрати максимально 40 балів. Екзаменаційний білет складається з двох теоретичних питань.

Шкала оцінювання: AAU / ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	--	---

Орієнтовний перелік питань до екзамену

1. Витоки ідеї «об'єднаної Європи», Декларація Шумана 1950 р.
2. Загальна характеристика Паризького договору 1951 р. та Римських договорів 1957 р.
3. Значення та зміст Єдиного європейського акту 1986 р.
4. Маастрихтський договір 1992 р. і створення ЄС.
5. Пілларна (опорна) структура ЄС за Маастрихтським договором 1992 р.
6. Загальна характеристика Лісабонського договору 2007 р.
7. Правова природа ЄС та його правової системи.
8. Суб'єкти права ЄС.
9. Дія норм права ЄС у просторі та часі.
10. Система права ЄС (функціональний і предметний підхід).
11. Взаємодія права ЄС з національним правом держав-членів.
12. Принцип верховенства права ЄС.
13. Принцип прямої дії права ЄС.
14. Особливості прямої дії установчих договорів, регламентів та директив.
15. Взаємодія права ЄС з міжнародним правом.
16. Цінності та завдання ЄС за Лісабонським договором 2007 р.
17. Джерела права ЄС: загальна характеристика.
18. Первинне право ЄС.
19. Вторинне право ЄС.
20. Порівняльна характеристика законодавчих та законодавчих актів ЄС.
21. Класифікація повноважень ЄС.
22. Основні принципи реалізації компетенції ЄС.
23. Виключна компетенція ЄС.
24. Спільна компетенція ЄС та його держав-членів.
25. Доповнююча компетенція ЄС.
26. Спеціальні компетенції ЄС.
27. Принцип субсидіарності.
28. Принцип пропорційності.
29. Процедура посиленого співробітництва (enhanced cooperation).
30. Процедура вступу до ЄС і виходу з нього: загальна характеристика.

31. Поняття «acquis» ЄС
32. Загальна характеристика організаційного механізму ЄС.
33. Реформування інституційної системи ЄС за Лісабонським договором 2007 р.
34. Порядок формування, склад та структура Європейської Комісії.
35. Правовий статус Президента Європейської Комісії.
36. Повноваження Європейської Комісії.
37. Порядок обрання Європейського Парламенту, його склад та внутрішня структура.
38. Функції та повноваження Європейського Парламенту.
39. Склад Європейської Ради, її функції та повноваження.
40. Президент Європейської Ради: порядок обрання, функції та повноваження.
41. Склад та конфігурації Ради ЄС.
42. Система головування в Раді ЄС.
43. Особливості процедури прийняття рішень Радою ЄС.
44. Повноваження Ради ЄС.
45. Структура та повноваження Європейського центрального банку.
46. Склад та повноваження Рахункової палати ЄС.
47. Механізм прийняття правових актів ЄС: загальна характеристика.
48. «Звичайна законодавча процедура» ЄС.
49. Спеціальні законодавчі процедури ЄС.
50. Правові акти інституцій ЄС: регламенти, директиви, рішення.
51. Економічний та соціальний комітет: склад та повноваження.
52. Комітет регіонів: склад та повноваження.
53. Загальна характеристика судової системи ЄС.
54. Правовий статус та склад Суду Справедливості ЄС (Court of Justice of the EU).
55. Правовий статус та склад Загального суду (General Court).
56. Юрисдикція Суду ЄС.
57. Судовий перегляд актів інститутів ЄС.
58. Поняття внутрішнього ринку ЄС.
59. Вільний рух товарів в межах внутрішнього ринку ЄС.
60. Вільне пересування осіб в ЄС.
61. Свобода руху капіталу в ЄС
62. Правовий статус ЄС у сфері зовнішньої політики та безпеки.
63. Особливості реалізації Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС.
64. Правовий статус Верховного представника ЄС із закордонних справ та безпекової політики.

65. Політико-правові механізми реалізації Східного партнерства.
66. Еволюція правових засад співробітництва України з ЄС.
67. Загальна характеристика Угоди про асоціацію між Україною та ЄС 2014 р.
68. Особливості Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС

Вимоги та критерії оцінювання науково-дослідницького есе

Есе є самостійною письмовою роботою студента, написання якої сприяє розвитку аналітичних навичок студентів та є обов'язковою вимогою для допуску до складання іспиту. Тему есе студенти обирають самостійно в межах змісту програми дисципліни та, у разі потреби, можуть проконсультуватися з викладачем. Есе повинно бути самостійним дослідженням автора, плагіат та надмірне цитування є неприпустимими. Есе складається з таких частин: титульний аркуш, зміст, анотація (до 100 слів), вступ, основний зміст, висновки, список використаних джерел. Обсяг есе становить 1500-1700 слів. До зазначеного обсягу не враховується титульний аркуш, анотація та список використаних джерел. Посилання у тексті на бібліографічні джерела позначаються у квадратних дужках із вказівкою в них порядкового номера джерела за списком та через кому номер сторінки (наприклад, [3, с. 18]). Список використаних джерел оформлюється у відповідності до вимог ДСТУ 8302:2015.

Есе має бути надіслано в електронній формі (формат doc чи docx) на адресу електронної пошти o.davydenko@my.aau.edu.ua не пізніше 23.59 3 травня 2021 року. **Назва файлу повинна містити прізвище автора, а в темі листа зазначено наступне: «Есе з Права ЄС, * спеціальність, * курс, * група».**

Роботи, що містять ознаки академічного плагіату не зараховуються. У разі якщо робота була подана пізніше встановленого строку від отриманої оцінки віднімаються три штрафні бали.

Есе оцінюється за такими критеріями (max 23 бали):

Наукова якість дослідження max 9 балів:

- точність та повнота розкриття теми дослідження;
- ступінь опрацювання нормативних (джерела права ЄС, включаючи практику Суду ЄС) та доктринальних джерел з досліджуваної теми.

Основний зміст max 10 балів:

- вдалий вибір теми, чіткість аргументів;
- доречність, точність та вичерпність опису правових і фактичних питань;
- чіткість, точність, логічна узгодженість та переконливість наведених аргументів;
- оригінальність та новизна наведених аргументів;
- аргументованість та якість висновків.

Оформлення max 4 бали:

- загальний стиль роботи, структура, орфографія, пунктуація та граматики;
- правильність оформлення посилань та списку використаних джерел.

Політика щодо дотримання академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право та суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

До порушень академічної доброчесності студентів належить: академічний плагіат, фальсифікація, списування, обман, хабарництво. У разі виявлення порушення академічної доброчесності студент має повторно виконати індивідуальне завдання (есе) чи повторно пройти форму оцінювання.

6. Методи навчання

Навчальна дисципліна вивчається за допомогою наступних форм та методів навчання: лекційні заняття, семінарські заняття, самостійна робота, консультації, розв'язування практичних задач (кейс-метод), написання есе.

Лекція – це вид навчального заняття, протягом якого викладач у концентрованій, логічно витриманій формі повідомляє слухачам новий або структурує вже відомий навчальний матеріал, а особи, які навчаються, його активно сприймають. Основною метою лекції є отримання студентами систематизованих базових знань з навчальної дисципліни, привернення їх уваги до найбільш складних питань. Лекції розрізняють: 1) за місцем в освітньому процесі (вступні, установчі, поточні, заключні й оглядові); 2) за способом проведення (інформаційні, проблемні, візуальні, бінарні, лекції-провокації, лекції-конференції, лекції-консультації, лекції-дискусії тощо). Тематика лекцій визначається цією робочою програмою навчальної дисципліни.

Лекція є однією з основних організаційних форм навчальних занять в Академії, що формує у студентів основи знань з певної наукової галузі, визначає напрямок, основний зміст і характер усіх інших видів навчальних занять та самостійної роботи студентів з відповідної навчальної дисципліни. Лекція проводиться у відповідно обладнаних приміщеннях – аудиторіях.

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, на якому викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем. Семінарські заняття, залежно від тематики, можуть проводитись у формі бесіди, обговорення рефератів і доповідей, дискусій, круглих столів тощо. Семінарські заняття спрямовано на поглиблення та систематизацію знань здобувачів освіти, організацію та підвищення рівня автономності їх самостійної пізнавальної діяльності, формування оціночних суджень.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює якість виконання здобувачами освіти завдань, їх виступи, активність, уміння формулювати та відстоювати свою позицію тощо. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді, їх активність в дискусії, вміння формулювати та відстоювати свою позицію та ін. Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття вносяться до облікового журналу успішності навчальної групи. В обліковому журналі фіксується також присутність/відсутність студентів. Студент, який пропустив семінарське заняття, зобов'язаний його відпрацювати. Семінарські заняття проводяться в аудиторіях з однією академічною групою.

Консультація – проводиться з метою отримання студентом відповіді на окремі теоретичні чи практичні питання, для пояснення певних теоретичних положень або аспектів та їх практичного застосування. Консультація може бути індивідуальною або для групи студентів. Можливе проведення консультацій у дистанційному форматі (зокрема, в он-лайн режимі, використовуючи можливості інформаційних систем Академії).

Самостійна робота – форма організації освітнього процесу, за якої студент опановує дисципліну в час, вільний від навчальних занять. Метою самостійної роботи є засвоєння у повному обсязі навчальної програми та формування в студента здатності бути активним учасником освітнього процесу, уміння самостійно (без безпосередньої участі викладача) опановувати теоретичні й практичні знання, у тому числі із застосуванням сучасних інформаційних технологій.

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу без участі викладача у вільний від обов'язкових навчальних занять час. Метою самостійної роботи є засвоєння в повному обсязі навчальної програми та послідовне формування у студента

самостійності як риси характеру, що відіграє суттєву роль у підготовці та становленні сучасного фахівця вищої кваліфікації.

Есе – це вид індивідуального завдання, виконання якого сприяє поглибленню і розширенню теоретичних знань студентів з дисципліни, розвиває навички самостійної роботи з навчальною та науковою літературою. На виконання реферату з дисципліни у робочій навчальній програмі передбачено 20 годин самостійної роботи студента протягом семестру.

7. Програма навчальної дисципліни

7.1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Тема 1. Еволюція договірно-правових засад Європейського інтеграційного проєкту

Витоки ідеї «об'єднаної Європи». Декларація Р. Шумана 1950 р. Становлення права європейських співтовариств: Договір про заснування Європейського об'єднання з вугілля та сталі 1951 р. (Паризький договір 1951 р.). Римські договори 1957 р.: заснування Європейського економічного співтовариства та Європейського співтовариства з атомної енергії (Євроатом). Криза «порожнього крісла» та Люксембурзький компроміс 1966 р. Єдиний європейський акт 1986 р. Створення ЄС: Договір про ЄС 1992 р. (Маастрихтський договір 1992 р.). Опорна (пілларна) структура ЄС за Маастрихтським договором 1992 р. Амстердамський договір 1997 р. Ніццький договір 2001 р. Хартія ЄС про основоположні права 2000 р.

Тема 2. Сучасна структура Європейського Союзу та його правової системи

Декларація про майбутнє Союзу 2001 р. (Лаекенська декларація 2001 р.). Договір про встановлення Конституції для Європи 2004 р. Договір про внесення змін до Договору про Європейський Союз та Договору про заснування Європейського Співтовариства 2007 р. (Лісабонський договір 2007 р.). Співвідношення понять «право Європейського Союзу» та «європейське право». Підходи до розуміння правової природи ЄС та його правової системи. Право ЄС як автономна правова система *sui generis*, заснована на міжнародному праві. Суб'єкти права ЄС. Дія норм права ЄС у часі та просторі. Екстратериторіальна дія права ЄС. Система права ЄС (функціональний та предметний підхід)

Тема 3. Джерела права Європейського Союзу

Цінності та завдання ЄС за Лісабонським договором 2007р. Поняття та класифікація джерел права ЄС. Первинне право ЄС. Загальні принципи права ЄС. Міжнародні угоди, укладені ЄС з третіми країнами. Джерела вторинного права ЄС (законодавчі акти та акти законодавчого характеру). Класифікація правових актів, що приймаються інституціями ЄС. Види та особливості актів права ЄС, що мають законодавчий характер. Прецедентна практика Суду ЄС. М'яке право як джерело права ЄС. Поняття *acquis* Європейського Союзу.

Тема 4. Інституційний механізм Європейського Союзу

Еволюція правового регулювання функціонування інституційного механізму європейських співтовариств та ЄС. Загальна характеристика організаційного механізму ЄС. Принципи функціонування організаційного механізму ЄС: принцип інституційного балансу, принцип

інституційної автономії, принцип «щирого» (loyal) співробітництва. Порядок формування, склад та структура Європейської комісії. Правовий статус Президента Європейської комісії. Повноваження Європейської комісії. Порядок обрання Європейського парламенту, його склад та внутрішня структура. Функції та повноваження Європейського парламенту. Склад Європейської Ради, її функції та повноваження. Президент Європейської Ради: порядок обрання, функції та повноваження. Склад та конфігурації Ради ЄС, головування в Раді ЄС. Процедура прийняття рішень Радою ЄС. Особливості прийняття Радою ЄС рішень кваліфікованою більшістю голосів. Повноваження Ради ЄС. Звичайна законодавча процедура (ordinary legislative procedure). Спеціальні законодавчі процедури. Європейський центральний банк: структура та повноваження. Рахункова палата: склад та повноваження. Економічний та соціальний комітет: склад та повноваження. Комітет регіонів: склад та повноваження

Тема 5. Компетенція Європейського Союзу та механізми її реалізації

Основні новели Лісабонського договору 2007 року щодо розподілу повноважень між ЄС та його державами-членами. Принцип наділення повноваженнями. Доктрина дорозумілих повноважень (implied powers). Класифікація компетенцій ЄС. Виключна компетенція ЄС. Спільна компетенція ЄС та його держав-членів. Доповнююча компетенція ЄС. Спеціальні компетенції ЄС. Принципи субсидіарності та принцип пропорційності у правопорядку ЄС. Процедура посиленого співробітництва (enhanced cooperation).

Тема 6. Взаємодія права ЄС з національними правопорядками держав-членів

Принцип верховенства права ЄС над національним правом держав-членів. Принцип прямої дії права ЄС. Особливості прямої дії установчих договорів, міжнародних угод ЄС, регламентів та директив. Відповідальність держав-членів за порушення права Європейського Союзу.

Тема 7. Судова система ЄС

Загальна характеристика судової системи ЄС. Правовий статус та склад Суду Справедливості ЄС (Court of Justice of the EU). Правовий статус та склад Загального суду (General Court). Юрисдикція Суду ЄС та Загального суду. Спеціалізовані трибунали: правовий статус та юрисдикція. Судовий перегляд актів інститутів ЄС. Преюдиційні провадження за запитами національних судів.

Тема 8. Правове регулювання внутрішнього ринку Європейського Союзу

Економічний і валютний союз в рамках ЄС. Поняття внутрішнього ринку у праві ЄС. Основні свободи внутрішнього ринку ЄС. Митний союз в рамках ЄС. Вільний рух товарів в ЄС. Свобода пересування осіб в ЄС. Свобода заснування та свобода надання послуг в ЄС. Вільний рух капіталів в ЄС.

Тема 9. Основи правового регулювання зовнішньої діяльності Європейського Союзу

Еволюція правової моделі зовнішньої діяльності ЄС. Особливості організаційно-правового механізму ЄС у сфері зовнішньої діяльності. Спільна зовнішня та безпекова політика ЄС. Функції та повноваження Верховного представника ЄС із закордонних справ та безпекової політики. Правовий статус Європейської служби зовнішньої діяльності. Європейська політика сусідства та Східне партнерство. Загальна характеристика Угоди про асоціацію між ЄС та Україною 2014 р.

7.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	У тому числі				
		Лек-ції	Семі-нари	Інд. р-та	СРС	Ін.
Модуль 1						
Тема 1. Еволюція договірно-правових засад Європейського інтеграційного проєкту	8	2	2		4	
Тема 2. Сучасна структура Європейського Союзу та його правової системи	8	2	2		4	
Тема 3. Джерела права Європейського Союзу	8	2	2		4	
Тема 4. Інституційний механізм Європейського Союзу	14	4	2		8	
Тема 5. Компетенція Європейського Союзу та механізми її реалізації	8	2	2		4	
Тема 6. Взаємодія права ЄС з національними правопорядками держав-членів	8	2	1		4	
Тема 7. Судова система ЄС	8	2	1		4	
Тема 8. Правове регулювання внутрішнього ринку Європейського Союзу	8	2	2		4	
Тема 9. Основи правового регулювання зовнішньої діяльності Європейського Союзу	8	2	2		4	
Модульне тестування	6	-	2		4	
Разом за модуль 1	84	20	20		44	
Написання науково-дослідницького есе	18	-	-		18	
Підготовка до екзамену	18	-	-		18	
Разом за 6-й семестр	120	20	20		80	

7.3. Теми семінарських занять

Семінар 1. Еволюція договірно-правових засад Європейського інтеграційного проєкту (2 год.)

1. Витоки ідеї «об'єднаної Європи», Декларація Шумана 1950 р.
2. Становлення права європейських співтовариств: Паризький договір 1951 р. та Римські договори 1957 р.
3. Криза «порожнього крісла» та Люксембурзький компроміс 1966 р.
4. Єдиний європейський акт 1986 р.
5. Створення ЄС: Маастрихтський договір 1992 р.
6. Амстердамський договір 1997 р. та Ніццький договір 2001 р.: основні положення

Семінар 2. Сучасна структура Європейського Союзу та його правової системи (2 год.)

1. Договір про встановлення Конституції для Європи 2004 р.
2. Лісабонський договір 2007 р.: новий етап розвитку права ЄС
3. Правова природа ЄС та його правової системи
4. Суб'єкти права ЄС
5. Дія норм права ЄС у часі та просторі
6. Система права ЄС (функціональний та предметний підхід)

Семінар 3. Джерела права Європейського Союзу (2 год.)

1. Цінності та завдання ЄС
2. Первинне право ЄС
3. Загальні принципи права ЄС
4. Міжнародні угоди, укладені ЄС з третіми країнами
5. Джерела вторинного права ЄС (законодавчі акти та акти незаконодавчого характеру)
6. Прецедентна практика Суду ЄС
7. М'яке право як джерело права ЄС

Семінар 4. Інституційний механізм Європейського Союзу. Частина 1 (2 год.)

1. Порядок формування, склад та структура Єврокомісії
2. Повноваження Єврокомісії
3. Порядок обрання Європарламенту, його склад та внутрішня структура
4. Функції та повноваження Європарламенту
5. Склад Європейської Ради, її функції та повноваження
6. Склад та конфігурації Ради ЄС, головування в Раді ЄС
7. Процедура прийняття рішень Радою ЄС
8. Повноваження Ради ЄС

Семінар 5. Інституційний механізм Європейського Союзу. Частина 2 (2 год.)

1. Звичайна законодавча процедура (ordinary legislative procedure)

2. Спеціальні законодавчі процедури
3. Європейський центральний банк: структура та повноваження
4. Рахункова палата: склад та повноваження
5. Економічний та соціальний комітет: склад та повноваження
6. Комітет регіонів: склад та повноваження

Семінар 6. Компетенція Європейського Союзу та механізми її реалізації (2 год.)

1. Основні новели Лісабонського договору 2007 року щодо розподілу повноважень між ЄС та його державами-членами
2. Класифікація компетенцій ЄС
3. Виключна компетенція ЄС
4. Спільна компетенція ЄС та його держав-членів
5. Доповнююча компетенція ЄС
6. Спеціальні компетенції ЄС
7. Принципи субсидіарності та пропорційності
8. Процедура посиленого співробітництва (enhanced cooperation)

Семінар 7. Судова система ЄС. Взаємодія права ЄС з національним правом держав-членів (2 год.)

1. Правовий статус та склад Суду Справедливості ЄС (Court of Justice of the EU).
2. Правовий статус та склад Загального суду (General Court).
3. Юрисдикція Суду ЄС.
4. Судовий перегляд актів інститутів ЄС.
5. Преюдиційні провадження за запитами національних судів.
6. Принцип верховенства права ЄС.
7. Принцип прямої дії права ЄС.

Семінар 8. Правове регулювання внутрішнього ринку Європейського Союзу (2 год.)

1. Економічний і валютний союз в рамках ЄС
2. Вільний рух товарів в ЄС
3. Свобода пересування осіб в ЄС
4. Свобода надання послуг в ЄС
5. Вільний рух капіталів в ЄС

Семінар 9. Основи правового регулювання зовнішньої діяльності Європейського Союзу (2 год.)

1. Еволюція правової моделі зовнішньої діяльності ЄС
2. Особливості інституційного механізму ЄС у сфері зовнішньої діяльності
3. Функції та повноваження Верховного представника ЄС із закордонних справ та безпекової політики

4. Правовий статус Європейської служби зовнішньої діяльності
5. Європейська політика сусідства
6. Загальна характеристика Угоди про асоціацію між ЄС та Україною 2014 р.

Семінар 10. Підсумкове тестування (2 год.)

7.4. Самостійна робота

Самостійна робота – форма організації освітнього процесу, за якої студент опановує дисципліну в час, вільний від навчальних занять. Метою самостійної роботи є засвоєння у повному обсязі навчальної програми та формування в студента здатності бути активним учасником освітнього процесу, уміння самостійно (без безпосередньої участі викладача) опановувати теоретичні й практичні знання, у тому числі із застосуванням сучасних інформаційних технологій.

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу без участі викладача у вільний від обов'язкових навчальних занять час. Метою самостійної роботи є засвоєння в повному обсязі навчальної програми та послідовне формування у студента самостійності як риси характеру, що відіграє суттєву роль у підготовці та становленні сучасного фахівця вищої кваліфікації. Навчальний час, відведений на самостійну роботу студента, регламентується навчальним робочим планом і складає 2/3 від загального обсягу навчального часу, відведеного на вивчення дисципліни.

Зміст самостійної роботи визначається навчальною програмою дисципліни та забезпечується навчально-методичними засобами (підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій тощо), завданнями та вказівками викладача, наданими під час вивчення відповідних тем дисципліни. Самостійна робота також виконується у формі індивідуального завдання (есе) протягом семестру. Обсяг часу, що відведений для самостійної роботи студента за кожною темою, визначено в описі структури навчальної дисципліни (п. 7.2).

Самостійна робота студента по вивченню навчального матеріалу може проходити в науковій бібліотеці Академії, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах, а також в домашніх умовах.

Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочою навчальною програмою для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься для підсумкового контролю разом з навчальним матеріалом, що вивчався під час аудиторних занять.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Аракелян М. Р., Василенко М. Д. Право Європейського Союзу: підручник. Одеса, Фенікс, 2012.
2. Європейське право: право Європейського союзу: підручник: у чотирьох книгах. / за заг. ред. В.І. Муравйова. Київ: «Ін Юре», 2015, 2016
3. Право Європейського Союзу: підручник / за ред. Р.А. Петрова. Харків: «Право», 2019.
4. Craig P., Burca, Grainne de. EU Law: Text and Materials. 5th ed. Oxford University Press, 2011.
5. Kaczorowska A. European Union Law. 3rd ed. London, Routledge, 2013.

Допоміжна література

1. Ван Елсувеге П. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом як інноваційний правовий інструмент. *Право України*. № 8, 2015. С. 9-16. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/55704092.pdf>
2. Давиденко О. І. Правова природа Європейської служби зовнішньої діяльності. *Вісник Академії адвокатури України*. 2014. Т. 11, ч. 1 (29). С. 101–108.
3. Давиденко О. І. Правовий статус Верховного представника ЄС із закордонних справ та безпекової політики. *Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 60. С. 412–417. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/dip_2013_60_68.pdf
4. Давиденко О.І. Інституційно-правові засади Європейської політики сусідства. *Український щорічник міжнародного права 2009 : наук. альманах / Укр. асоц. міжнар. права*. Київ: Фенікс, 2014. С. 308-335.
5. Давиденко О. І. Еволюція інституційно-правової моделі зовнішньої діяльності ЄС. *Пам'яті професора П. П. Загорька. Актуальні проблеми правової науки : зб. статей* / за заг. ред. Н. П. Шишковой. Київ: Прецедент, 2014. С. 192–203.
6. Европейский Союз: основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями / отв. ред. С. Ю. Кашкин. Москва: ИНФРА-М, 2013. 698 с.
7. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу: навчальний посібник. Київ: Знання, 2002. 381 с
8. Петров Р.А. Особливості транспозиції «acquis» ЄС у правову систему України в процесі імплементації Угоди між Україною та ЄС про асоціацію та Угоди про Енергетичне співтовариство. *Lex Portus : юрид. наук. журн.* №1 (3), 2017. С. 22-38. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7773/Petrov%20LP1-2017.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
9. Петров Р.А. Транспозиція "acquis" Європейського Союзу у правові системи третіх країн: монографія. Київ: Істина, 2012. 384 с. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/1714?show=full>

10. Поглиблення відносин між ЄС та Україною: Що, чому і як?. Видання друге / за ред. Майкла Емерсона та Вероніки Мовчан. Центр європейських політичних досліджень (CEPS), Брюссель; Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД), Київ. 2018. URL: http://www.3dcftas.eu/system/tdf/Handbook_2nd_Ukr%20version.pdf?file=1&type=node&id=490&force=
11. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. В. І. Муравйова. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 704 с.
12. Смирнова К. Екстериторіальна дія права Європейського Союзу: досвід для України. *Право України*. 2014. N 4. С. 153-160.
13. Энтин М. Л. Право Европейского Союза: новый этап эволюции : 2009-2017 годы. Москва: Изд-во «Аксиом», 2009. 304 с. URL: https://mgimo.ru/files2/y11_2013/243404/6.6_entin.pdf
14. Assessing European Neighbourhood Policy: Perspectives from the Literature. Ed. by Hrant Kostanyan. Brussels: CEPS, London: Rowman and Littlefield International, 2017. URL: https://www.ceps.eu/system/files/ENP_LiteratureReviewWithCovers.pdf
15. Guillaume Van der Loo, Peter Van Elsuwege, Roman Petrov. The EU-Ukraine Association Agreement: Assessment of an Innovative Legal Instrument. *EUI Working Paper*. LAW 2014/09. Florence, 2014. URL: http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/32031/LAW%20WP_2014_9%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y
16. Political and Legal Perspectives of the EU Eastern Partnership Policy / Tallinn Law School, Tallinn University of Technology; ed. by Kerikmäe Tanel, Chochia Archil. Springer, 2016. 278 p. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12986/1/Tanel_Kerikmae_Chochia_Political_Legal_Perspectives_2016.pdf

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. <https://www.un.org/> - Офіційний вебпортал ООН
2. <https://www.rada.gov.ua/> - Офіційний вебпортал парламенту України
3. <https://mfa.gov.ua/> - Офіційний вебсайт Міністерства закордонних справ України
4. <http://eu-ua.org/> - Євроінтеграційний портал
5. <https://europa.eu/> - An official website of the European Union
6. <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html> - Access to European Union Law (official EU law database website)
7. https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/ - Court of Justice of the European Union official website
8. <https://3dcftas.eu/ua/> - Офіційний вебсайт проєкту «Розуміння Угод про асоціацію між ЄС та Україною, Молдовою і Грузією»

9. <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/yevropejska-integraciya> - Урядовий портал.
Європейська інтеграція
10. <https://www.euneighbours.eu/en> – EU Neighbourhood Info Centre
11. <https://eeas.europa.eu/> – European External Action Service
12. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/overview_en –
European Commission: European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations